

Streszczenie rozprawy doktorskiej *Analiza porównawcza sposobów postrzegania własnej seksualności przez kobiety, na przykładzie rodzimych mieszkanki i cudzoziemek mieszkających w Akureyri w północnej Islandii* napisanej pod kierunkiem dr hab. Wojciecha Klimczyka.

W niniejszej rozprawie analizuję zjawisko społeczno-kulturowe, jakim jest kobieca seksualność. Wychodzę z założenia, że kobieca seksualność jest konstruktem niejednorodnym, co widoczne jest szczególnie w miejscach mieszania się kultur, a tym samym kodów, wartości, wyobrażeń, oczekiwań. Przykładem takiego miejsca jest Akureyri, gdzie prowadziłam swoje badania. Potwierdziły one, że nie istnieje jedna możliwa do wyobrażenia kobieca seksualność. Sposoby jej postrzegania różnicują się tak jak kultura, która nadaje jej zasadniczy kształt. Dodatkowy wpływ ma również wypadkowa indywidualnych cech i doświadczeń jednostki, zachodzących jednak w konkretnych kontekstach społecznych.

Metodologia moich badań obejmowała autoetnografię i obserwację uczestniczącą, oraz autorski kwestionariusz ankietowy i wywiady pogłębione. Praca została napisana z perspektywy kobiety mieszkającej w Akureyri, miejscowości położonej w północnej części Islandii, a pochodzącej z Polski. Perspektywa badawcza była zatem usytuowana i ucieleśniona, zgodnie z ideami wiedzy usytuowanej Donny Haraway i pisarstwa nomadycznego Rosi Braidotti. Świadomie eksponuję w pracy subiektywny punkt widzenia, przyjmuję „częściową, niepełną perspektywę”, proponuję analizę jakościową mniejszej ilości przypadków nie dążąc do pełnej reprezentatywności próby. Moim zamierzeniem było prowadzenie pracy u podstaw teorii nowego feministycznego materializmu. Ucieleśnienie, którym się zajmuję, odnosi się do dwóch kategorii: po pierwsze do tematyki badań czyli seksualności, która bezsprzecznie dotyczy ciała i sposobów „myślenia o” ciele i postrzegania siebie w świecie, a po drugie do ciała czującego (mojego i osób, które wzięły udział w badaniach), które prowadzi, sygnalizuje i skłania do ciągłego łamania dominujących kodów kulturowych, przepisywania na nowo z afirmatywnym podejściem doświadczeń własnych i innych.

Kwestionariusz, który stał się głównym źródłem danych, powstał jako pierwszy i składał się z dwunastu bloków tematycznych: wychowanie, struktura rodziny, edukacja, otoczenie społeczne, religia, normy społeczne, kulturowy wymiar płci (*gender*), relacje między kobietami i mężczyznami, sposoby komunikacji między kobietami i mężczyznami, wolność i równość seksualna, stosunek do seksualności, normy i granice. Pytania z kwestionariusza zostały sporządzone w oparciu o najbliższe mi kulturowe wzorce i wyobrażenia na temat kobiecej seksualności, obserwację życia społeczności Akureyri i rozmowy przeprowadzone z wybranymi kobietami mieszkającymi w mieście. W ten sposób kwestionariusz stał się kartografią mojej problematyki w rozumieniu Rosi Braidotti. Następnie przeprowadzone zostały wywiady pogłębione z kobietami zainteresowanymi tematyką badań, chętnymi do rozmowy na temat seksualności kobiecej i własnych doświadczeń związanych z tym zagadnieniem. Rozmowy posłużyły mi jako uzupełnienie wyników badań ankietowych, dlatego nie wyodrębniłam osobnej części pracy ze zbiorczym ujęciem wywiadów. Odbływały się one w trakcie zbierania ankiet, podczas zapoznawania się z poszczególnymi odpowiedziami na kwestionariusz, które to stawały się inspiracją i pretekstem do podejmowania tematów podczas wywiadów.

Badania ankietowe zostały przeprowadzone na grupie losowo wybranych kobiet mieszkających minimum pół roku w Akureyri. Przesłanką do przyjęcia takiego wyznacznika był fakt przysługiwania prawa do rezydentury po upływie sześciu miesięcy stałego

jest najczęściej wychowanie w specyficznych dla danych kultur kodach, gdzie kobiety traktowane są podrzędnie względem mężczyzn. Znaczący wpływ na kształtowanie seksualności kobiet pochodzących z Polski miała religia, która w wielu przypadkach była powodem budowania narracji o negatywnym zabarwieniu.

Tym, co dało się uchwycić w badaniach, były zmiany zachodzące w postrzeganiu własnej seksualności, do których dochodzi w miejscu mieszkania się kultur, na gruncie kultury islandzkiej. Zmienną istotną była tu długość okresu zamieszkania na Islandii. Kobiety z grupy cudzoziemek, które mieszkają w Akureyri ponad dwa lata i dłużej, przyznały, że ich sposób myślenia o ciele i seksualności uległ zmianie. Życie w kulturze o innych kodach prowadzi do przekształceń w dotychczasowych sposobach myślenia. Kolejną zmienną, którą uwzględniłam podczas analizy części wyników, był wiek respondentek. Jak wykazały badania, kobiety z grupy Islandek, również różnią się w postrzeganiu tematyki seksualności, rodziny, relacji: starsze respondentki są mimo wszystko bardziej konserwatywne niż młodsze od nich o dekadę lub dwie Islandki. Wiek był również istotną zmienną podczas analizy porównawczej wyników badań w obu grupach respondentek. Zauważyłam większe podobieństwo udzielanych odpowiedzi między Islandkami w wieku średnim, a cudzoziemkami młodszymi od nich o dekadę lub dwie. Natomiast mimo liberalnego podejścia do kwestii seksualności wśród Islandek, częstym zjawiskiem w Akureyri są bardzo młode kobiety z dziećmi. Był to element życia społecznego, na który zwróciło uwagę wiele respondentek z grupy cudzoziemek, uznając takie zjawisko za co najmniej niestandardowe.

Jak dowiodły badania, sposób postrzegania własnej seksualności przez kobiety jest konstruowany przez czynniki społeczno-kulturowe. Każda kobieta ma również swoją osobistą historię, własne doświadczenia, motywy postępowania i sposoby postrzegania. Mimo to bezsprzecznie daje się zauważyć fakt, iż kobiety pochodzące z danej kultury cechuje zbliżony sposób postrzegania własnej seksualności w wielu jej wymiarach.

Uważam, że kultura nadaje wyraźny ton sposobom postrzegania własnej seksualności przez kobiety. Pomimo indywidualnych różnic, wzorce kulturowe widoczne są w zachowaniach i sposobach myślenia kobiet na tyle, że możliwa była ich identyfikacja na podstawie przynależności do danego kręgu kulturowego. W związku z tym kody kulturowe stanowią według mnie, główne źródło sposobów postrzegania własnej seksualności..

05.06.2023

Justa Obach

Wojciech Kurczyk